

Novemberi koncertekről

Rossz időjárásról számolhatok be az Évszakok november 5-i előadását illetően. Bár a Zeneakadémián semmiféle zavaró tényezőt nem észleltünk, Haydn oratóriuma mégis változékony-kiszámíthatatlan előadásban csendült fel. Pedig a kilátások biztatóak voltak...

A 18 órás kezdés ideálisnak tűnt, főképp az olyanok számára, akik végigülték már a kompozíciót úgy, hogy az utolsó számok élményétől az aggodalmaskodás fosztotta meg őket: vajon elérjük az utolsó közlekedési eszközt. Örömben: a 16 órás kezdettel megrendezett koncert távozni készülő hallgatósága és a 18 órás estre érkező közönség közelharcot vívott a ruhatárnál valamint a kapuknál.

Mindegy, halljuk a zenét! A **Szombat-helyi Szimfonikus Zenekar** és a Nemzeti Énekkar együtteséhez szólistaként Sáfár Orsolya, Szappanos Tibor és Hámori Szabolcs csatlakozott szólistaként, Pál Tamás irányításával.

A zenekar a megszólalás pillanatában, s utána még többször is, csalódást okozott. Nehéz megérteni (a „túloldalról”), hogy miért nem képes az együttes a pontos kezdésre, amikor olyan dirigens kezére kell játszani, akivel hosszabb ideje együtt dolgozik. És nemcsak az indulás volt bizonytalan, hanem gyakran a közös tempó- és metrumérzet megléte is kétségesnek tűnt. Mindez a Zeneakadémián, ahol tehát nem lehet hivatkozni a „szokatlan” akusztikára... Pedig Pál Tamás láthatóan (és időnként, pillanatokra: hallhatóan) arra törekedett, hogy – elsősorban régizeneszek jó szokása szerint – „megmozgassa” a hangzást: láttató előadást akart, megannyi hangulatfestő illusztrációval.

Az ilyen koncepcióhoz a játékosok állandó aktív figyelme szükséges, nem elég tehát az indifferens szólamtudás (lejátszani a hangokat). Talán azért is volt annyi alkalmi- esetleges pontatlanság, mert néhányan eleget akartak tenni a dirigensi kérésnek (volt, akinek sikerült!), míg a többiek értetlenül-közömbösen viszzahúzták, elnehezítették a hangzást. A fúvósok általában hangulat-keltőbben játszottak, még a gikszerek sem hatottak

túlságosan zavaróan: inkább csak átlagos régizenei együttesek (korabeli hangszerreken megszólaltatott) hangképére emlékeztettek.

Mint várható volt, a sikerről a Nemzeti Énekkar gondoskodott. Ugyanakkor, érdemes volna elgondolkodni azon, vajon képes-e hasonló remek hatást létrehozni kisebb hangvolumennel, az intenzitás megtartásával, esetleg a dinamikai kerektek kitágításával.

A szólisták kiválasztása ezúttal nem tűnt szerencsésnek. Természetes, hogy kell a fellépési lehetőség a fiataloknak, s nyilvánvaló, hogy csak pódiumon lehet felkészülni az erőpróbákra – de tekintettel kellene lenni a közönségre is. Az Egyetemi bérlet „rutinos” hallgatói (joggal) elégedetlenek a színvonalal – az oratórium műfajjal még csak barátkozók kedvét viszont egy életre elveheti a műfajtól a kiábrándító produkció.

Sáfár Orsolya kedves jelenség a színpadon, igyekezett is – ám számára túl nagy falatnak bizonyult a szerep. Arcjátékkal nem lehet pótolni a szövegmondás hiányosságait. Javára kell írni, hogy ő maximálisan figyelt a karmesterre.

Hámori Szabolcs ezúttal finalistának bizonyult; gyenge kezdés után a tartalékolt erővel a végén rukkolt elő. Nála a harmonikus hallás hiánya tűnt fel; néha úgy énekelte szólamát, mintha függetlenül magától a kísérettől. Basszista esetében különösen veszélyes ez, hiszen énekegyüttesekben úgy kell az alapot adnia, hogy akkordok épülhessenek rá partnerei szólamaiból.

A közelmúltban több ízben hallottam Szappanos Tibort, más-más stílusokban, s örömmel regisztráltam: lám, van értékes tenor-utánpótlás. Hangja világos színezetű, hajlékony, ugyanakkor az ambitus egészében magvas. Tud bánni vele, láthatóan irányítja a megszólaló hangzást. (Nála az egyetlen picit megingás során azonnal érezhető volt, ahogy beleilleszkedik/visszahelyezkedik az együttes összhangzásába.) Biztonságos szólamtudás jellemzi, ráadásul nem csak érthetően mondja a szöveget, hanem úgy hallatszik: érti is, hogy mit énekel. Különösebb mórikálás nélkül, pusztán hanggal karakteri-

zál – s amikor ezt teszi, többlet-élménnyel ajándékozta meg közönségét: személyes előadása hatására a hallgató közvetlenül „megszólítottak” érzi magát.

Az utóbbi évtizedek során megkülönböztetett érdeklődésnek örvendő oratórium előadását természetesen mindig hálás tetszésnyilvánítás követi – remélhetőleg legközelebb ebből többet érdemel ki az előadógárda egésze!

* * *

15-én a **Danubia Szimfonikus Zenekart** vezényelte a Zeneakadémián Pál Tamás. Nem először fordult elő, hogy fiatal szólista számára biztosított reprezentatív fellépési lehetőséget az egykor ifjúságként alakult zenekar, ezúttal Beethoven: Hegedűversenye szólistájaként Horváth István nevét tanulhatta meg a közönség. Az est második részének műsorán Sosztakovics: I. szimfóniája szerepelt. Elgondolkodtatónak indult a koncert. Aki rajong Beethoven zenéjéért, megunhatatlannak tartja szinte valamennyi kompozícióját, s bizonyára nem egyedi eset, hogy kivételes helyet kap szívében a Hegedűverseny. Minden egyes újrahallgatása sokszoros örömforrás; túl a ráismerésen, a mindenkori előadók olvasatának köszönhetően, egyre többet tudhatunk meg a remekműről. Így véli a hallgató – de lelkesedésben most nem osztoztak az előadók. Mintha nem esett volna jól nekik a szépségek hangzó életre keltése – és a vendégkarmesterrel sem volt maradéktalan az együttműködésük. Munkavégzésnek hatott játékuk, amit figyelmesen végeztek, ám előadóművészetről ezúttal szó sem volt. A magvas hangzásokat inkább testesnek, néha elnehezültnek éreztük, s a tempó sem volt meggyőző. Megfáradt ember sietése – szinte egyszerre tűnt hajszoltnak és enerváltként. Ugyanakkor, megbízható hátteret biztosítottak a főlényes technikai tudással hegedülő szólistának. Horváth István gyönyörű hangon játszik, s pódiumérettségről tett tanúságot, amikor túljutva egy pillanatnyi memóriazavaron, utána sokkal erőteljesebben éreztette jelenlétét a darabban – addig „olajozottan” működött a felkészülés, utána másfajta koncentráció érvényesült.

Sosztakovics: I. szimfóniája is hatásos kompozíció, a ritkábban hallható (általuk is ritkán játszott) mű arányos felépítése nem jelentett problémát, s a színes hangzás akkor is hatásosnak bizonyult, ha szuggesztivitásnak nemigen volt nyoma. Itt jobban érződött a kapcsolat a dirigens és az előadók között, Pál Tamás irányításával meggyőzőek voltak a hangszín-arányok, s a pregnáns fordulatok, a sajátos hangszín-effektusok mindvégig ébren tudták tartani a figyelmet.

Sokan, sokszor elmondták és leírták, hogy a zene: vizuális műfaj. Elnézve az előadókat, a kisugárzás hiánya tűnt fel. (És a meggyőződésé, hogy értékes-szép zenék élményében részesítik a hallgatókat – vagy ezt olyannyira evidensnek gondolják, hogy nem foglalkoznak vele?) Remélhetőleg csak alkalmi fáradság jele ez, mert nagyon szomorú lenne, ha a jó képességű muzikusok ilyen korán kiégnének.

* * *

Műhelykoncert – találon így nevezte a műsorvezető azt a hangversenyt, amelynek az Olasz Kultúrintézet adott helyet 20-án. **A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának** művészei és a Zeneakadémia érdeklődő, vállalkozó kedvű hallgatói közösen adták elő Brahms I. és II. szimfóniáját. Miként a dirigens Fischer Ádám (aki jelenleg a zenekarnak első vendégkarmestere, 2006. szeptemberétől pedig főzeneigazgatója is lesz) elmondta, nem először vállalkozik arra, hogy rangos zenekarban való közreműködés lehetőségével s élményével ajándékozza meg azokat, akik vélhetőleg hamarosan ilyen minőségben lesznek pályakezdők. Az ötlet jó, a szándék nemes, nem véletlen tehát, hogy lelkes fogadtatásra talált.

A (zenekari) zenéspályához a fiatalok számára, az együttes szempontjából a potenciális utánpótlás felmutatására, a közönségnek pedig figyelemfelkeltő érdekességre. Mert miközben nyilvánvaló, hogy reklámoktól hemzsegő világunkban különféle „praktikákkal” kell biztosítani az egyszerűség/egyesítés érzetét, a háttérben ott munkál a kételkedés, még olyan értékek meglétében is, amelyek aligha megkérdőjelezhetőek. Kellett tehát ez a többlet-komponens ahhoz, hogy túl a meghirdetett programon (Brahms-szimfóniák) és az előadókon (MR Szimfonikus Zenekara, élén Fischer Ádám), akik várhatóan minőséget produkálnak, valóban vonzó kínálatnak tűnjék a közönség

számára. Aligha lehet eldöntendő kérdésként megválaszolni, ki-ki mikor-miért hallgat meg egy koncertet – mégis, sajnálatos lenne, ha ilyesfajta külsőséges szempont jelentősen befolyásolná az érdeklődést. Valljuk be, régóta nem minőség-orientált korunkban mind nagyobb szerep jut a ritkaságoknak-érdekességeknek, s gyakrabban töltekezünk velük, mint tartalmas élményekkel. Ez is része annak a hosszú folyamatnak, amelynek évtizedekkel korábban megmutatkoztak már olyan tünetei, mint a jelenlétvesztés vagy a katarzis-kerülés.

Akárhogy is vesszük, aki meghallgatta volna a Rádiózenekar koncertjét, továbbra is érdeklődött az est iránt, s a Brahms-zene kedvelőit sem tántorította el az a tény, hogy „vegyes”-gárda tolmácsolásában hallhatja a két szimfóniát (a III. és IV. hasonló előadását márciusra tervezik.) Gond tehát egy szál se – legfeljebb csak annyi, hogy ebben a mind közelebből ismerkedős időszakban kevesebb lehetősége maradt intenzív együttműködésre karmesternek és (jövendőbeli) együttesének. Megtorpan tehát az a folyamat, amelynek korábbi emlékezetes eseményei közül elég, ha az ugyancsak az Olasz Intézetben rendezett kirobbanó sikerű, reveláció erejű Mahler-koncertre utalok (VI. szimfónia).

Elgondolkodtató, hogy hogyan alakul a tartozik-követel mérleg. A zenekari játékosok egy része ily módon megfosztott a Brahms-koncerten való részvételtől, s nem tudni, a fekete öltönyök és fehér ingek egymásmellettsége valóban örömmel töltötte-e el a résztvevőket. Vajon több-e a maradandó hatás, mint néhány napos beszédtema, s egy komolyzenei „buli” emléke? Ráadásul, a Rádiózenekar amúgyis speciális „műfaj”, s épp specifikumát nem volt módja megismerni a koncert vendégszereplőinek.

Annyiból pedig kifejezetten időszerűtlennek tűnt a vállalkozás, hogy a mai főiskolások számára megannyi lehetőség kínálkozik. (Igaz, egyszerűsége által fokozottan aktuális.) Éppen most, amikor a Zeneművészeti Egyetem Zenekara egyre gyakrabban kerül az érdeklődés középpontjába (elsősorban szinte ismeretlen operák hangversenytermi előadásával vagy épp opera-keresztmetszetekkel). De már korábban is számos lehetőség kínálkozott a fiatalok számára – s amikor nem volt, rátermett csoportok életképes együtteseket hívtak életre. Elég, ha a

Danubia Szimfonikus Zenekarra utalok (mely időszakosan kiérdemelte a Nemzeti Ifjúsági Zenekar megtisztelő tiszttét is), vagy korábról a budafoki kezdeményezésre, melyből immár Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar lett, elsősorban a fővárosi zenekarok utánpótlás-képzője. És akkor még csak a hazai lehetőségeket vettük számba. Márpedig, mint tudjuk, rendszeresen van lehetőség külföldi megmérettetésre is (az úgynevezett elzártság idején legálisan kevesebb, de legyen elég a Mahler Nemzetközi Ifjúsági Zenekarra utalni, melyben szinte a kezdetektől jutott hely magyar kiválóságoknak is), legfeljebb azt nehéz felmérni, kinek mikor a leghasznosabb a pályája szempontjából a hosszabb-rövidebb tanulmányi kirándulás.

Végülis, elhangzott Brahms két szimfóniája, pusztán zenei szempontból korántsem emelkedve ki a napi koncertek átlagából. Gyönyörködnivaló részlet-szépségeket is inkább csak a II. szimfóniában találtunk, egyébként maradt az újrhallgatás általi átélés megannyi módon megszereshető tapasztalata.

* * *

Hétfő és kedd este amerikai estét adott a **Budapesti Filharmóniai Társaság** Zenekara, Rico Saccani vezényletével, én 22-én a Mahler-bérlet 2. estjeként hallottam a programot. Copland, Gershwin, Barber és Bernstein művei „tömbösítve” más hatásúak voltak, mint külön-külön lettek volna, és annyi tanulsággal járt végighallgatásuk, hogy utóbb csak örülhetünk a patinás falak között ritkán felcsendülő műsornak.

Markánsan megmutatkozott a darabok „mássága” annyiban, hogy kiderült: nem elsősorban az a kérdés, hogy könnyebbek vagy nehezebbek a zenekar által gyakran megszólaltatott műveknél, hanem másfajta érzékenységet igényelnek. A balett-zenékben (és más műfajokban hasonlóképp!) kifejezetten előnyös a „behízelt” szép hegedűhang, ugyanakkor, a lineáris szervezetszerű anyagon belül minden apróság feltűnően „kiszól”. A dallamívek indulása, a lekerekítés rendkívüli műgondot igényel; mint a göcsörtös vonal, bántóan hat a dinamikában, tónusban zökkenést okozó kontrollálatlan mozdulat. Szinte „sleppelésnek” hat még a pontosan megszólaltatott ritmusképlet is, ha nincs meg a lendülete, a dinamizmus. Ilyen szempontból merészség volt

a Rodeóval kezdeni; szerencsére, a közönségnek is rá kellett hangolódni a műre/stílusra, így a jólnevelt tetszésnyilvánítás inkább a szokatlanságnak, mint az elégedetlenségnek a számlájára írható. Az Egy amerikai Párizsban méltán népszerű, a speciális effektusok, tónusok megunhatatlannak tűnnek, itt a kirobbanó siker elsősorban a kompozíció újra-hallhatóságának szolt. Copland művének megtanulása és megszólaltatása viszont eredményesen kamatozott Barber vonósokra szánt Adagiójában, melynek előadásával zenekar és dirigense a közelmúltban elhunyt Melis Béla emlékének adózott. A West Side Story szimfonikus táncai jelentették az est fénypontját; a létszámában megnövekedett együttes itt játszott a leginkább felszabadultan, önfeledten – a hosszas-viharos tetszésnyilvánításért egy népszerű amerikai indulóval ajándékozta meg hallgatóságát a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara. Saccani lelkesen és lelkesítően dirigált, különösen a ritmikai profilt akarta pregnánssá tenni, s a hangszerelés – néha már-már rikító – színeit kívánta érvényre juttatni.

A kijáratnál jólesően nyugtáztam: az est hatása nem múlt el a ruhatárnál, a koncertlátogatók közül sokakban élt tovább az amerikai muzsika, beszédtéma maradt, amely, talán a következő élő-zenei élményig is kitarthat...

* * *

A november 16-i szerepléshez képest sokkal jobb teljesítményt mutatott november 30-i koncertjén a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. A vendégkarmester Jurij Szimonov vezényletével terjedelmes műsort adtak elő: Liszt Mazepája után Glier Hárfaversenyét, befejezésül pedig Bruckner IV. (Romantikus) szimfóniáját szólaltatták meg. Ezúttal az előadás részletező értékelésénél fontosabb szempontnak tűnik maga a program, pontosabban, annak fogadtatása.

Valljuk meg, Bruckner zenéjének rajongói kevesen vannak napjaink magyar zenekedvelői között; s akik különösen kedvelik a szerző hosszú terjedelmű kompozícióit, leginkább maguk szeretik meghatározni, mikor hallgassák meg őket – tehát előnyt élveznek a hangfelvételek. Nem véletlen, hogy Bruckner szimfóniáit általában ritkán tűzik zenekaraink hangversenyeik műsorára. Ilyen szempontból akár merészségnek is tűnhet a MÁV-zenekar mesterbérleti koncertjének illetén

műsorösszeállítás. A Nemzeti Hangversenyteremben aztán kiderült, hogy a vállalkozást siker koronázta; nemigen fogyatkozott meg a közönség a szünet után.

A tényleges siker ezúttal azt az át gondolt-tudatos műsorpolitikát illeti, amely hosszú évek óta (talán évtizedekben is mérhetnének az idejét!) jellemzi az együttes koncert-kínálatát. A közelmúlt kerek számú évfordulója visszaillesztésre készített; s már akkor is kimutatható volt a végiggondoltság abban a „fontolva haladó” repertoár-bővítésben, amely elsősorban a közönség, a potenciális hallgatóság igényeit vette figyelembe.

Miről is van szó? A MÁV Szimfonikus Zenekar törzsközönségének javarészt régi bérletesek teszik ki, s a hallgatóság fiatalodása leginkább a zeneszeretet átörökítésének bizonyossága a családok egymást követő generációinak életében. A javarészt laikus publikum szívesen hallgatja újra kedvenc műveit, s fokozatosan gyarapítja számukat az ismert szerzők további darabjaival – s csupán a „hab a tortán” szerepét töltik be a (számukra) ismeretlen szerzők művei.

Az idők folyamán nőtt a szimfóniák, szimfonikus költemények és versenyművek száma, s az ismerős műfajok fogódzót jelentettek későbbi korok/stílusok megismeréséhez, befogadásához. Néha nemzeti zenék „egzotikus” kínálata jelentett új hangot, friss színt. A közönség pedig szinte észrevétlen mind szélesebb időskála zenéjének ismerője lett, s egy-egy személyes értetlenkedést, berzenkedést leszámítva, sikerült e műsorpolitikával megőrizni az előítélet-mentes szemléletmódot. A bármely műben/stílusban fellelhető szépségekre-érdekességekre való rácsodálkozás gesztusa figyelhető meg a valamennyi koncerthez készült olvasmányos ismertetőben, s bizonyos az az attitűd is hozzájárult a nyitott-toleráns légkörhöz. (A fontolva haladás leginkább a kortárs zenéhez való közelítésben a legóvatosabb – mindenesetre, ha naprakész zeneirodalom-ismereti áttekintésre, valamiféle időbeli „keresztmetszetre” nem is vállalkoznak a bérleti estek, a történeti zenék kedvelőinek egyre szélesebb kínálat jut!)

Ugyanez a koncert szép példát kínált ahhoz a megfigyeléshez is, hogy mennyire fontos a hangszernek és játékosának „összhangja”. Nem egy muzsikussá váló már riportokban-nyilatkozatokban, hogy önmagában a hangszer

minősége még nem minden; sokkal fontosabb, hogy jól összeilljen az instrumentum és az előadó – tehát a tényleges technikai tudáson és az potenciálisan megszólaltatható hangminőségen túl más szempontok is fontosak. Nos, a hárfaverseny szólóját, Ilona Nokelainen korántsem volt ideális kapcsolatban hangszerével. A hárfa látványa szinte mindig tetszetős a színpadon – de ezúttal leginkább csak a látványban gyönyörködhetünk. A hangszer hangos hangja önmagában nem különösebb erény; játékosra olyannyira nem tudta uralni a ténylegesen felcsendülő hangzást, miként a mutáló fiatal is inkább csak elszenvedője azoknak a kiszámíthatatlan hangoknak, melyek előtörnek torkából. Küzdött, birkózott a hárfával a művésznő, s a hallgatót olyannyira lekötötte ez, hogy közben alig jutott figyelmé a nálunk évtizedek óta nem hallható kompozícióra. (Ez pedig annál is sajnálatosabb, mivel a gazdag hangszerelésű kíséret biztosítása korántsem kis feladat...) Más hangszerrel (esetleg: más műsorról) könnyebben megítélhetnének művészi értékeit, s elhelyezhetnének azon a tablón, amelyen – nem kis részben az immár hét éve rendszeresen megrendezett Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztiválnak köszönhetően – a világ számos rangos, hazánkban is fellépő hárfaművésze szerepel.

Tény: nem kevés munkát jelentett a felkészülés a zenekar számára. Dicséretes, hogy a hárfaverseny új feladatára és a Bruckner-szimfónia szólamainak megtanulására egyaránt jutott ideje és energiája a muzsikuskoknak.

Decembri koncertekről

A 20 éves Nemzeti Énekhar Jubileumi bérlete keretében december 13-án a Pannon Filharmonikusok Pécs működött közre Honegger: Johanna a máglyán című dramatikus oratóriumának előadásában, Hamar Zsolt vezényletével. Itt volt a lehetőség, hogy a még mindig nem eléggé széles körben ismert mű sokakhoz, az élő előadás közvetlenségét kihasználva, hatáson jusson el. A Nemzeti Koncertterem maximális lehetőségeihez képest fantáziátlanul szolid kivitelezésben került sor a mű megszólaltatására (a minősítés kizárólag a szólam-tudástudásra nem vonatkozik). Mintha hiányzott volna valaki, aki a terem ismeretében végiggondolja a megjelenítés lehetőségeit és következte-

sen kihasználja a nagy színpadot (úgy az éneklést, mint a mozgást, a játékot illetően). Így viszont szinte elveszett a „történet”: a térbeliség nem jelentett többletet (az emelvények is szinte protokollárisnak hatottak csupán). Hatástalanok maradtak a jobbára jelképes jelmezek, melyek színességükkel inkább csak ellenpontoszták a feketében (!) megjelenő Johanna és Domonkos testvér látványát. A mű követését megkönnyítette ugyan a szöveg magyar nyelvű kivetítése, ennek haszna vitathatatlan – ámde a pontatlanságok zavaróan hatottak. Mivel egyszerre csak kis terjedelmű szöveg jeleníthető meg, fokozottan kellene ügyelni a maximális szinkronításra a mondott/énekelt és az olvasható szöveg között. (Még a legjobb nyersfordítás mellett is előfordul, hogy hangulatilag nincs mindig összhangban a megzenésített eredetivel.)

Összességében felemás produkciót hallhattunk. Nem jött létre a mű egész élménye, mely – az idősíkok játéka ellenére – nem engedné tételekre szétesni a darabot. Kétségtől, nehéz feladat ez, hiszen a zenei anyag sokszínűsége, stílárís rétegezettsége is nehezíti a nagyívű összefoglalást. Ugyanakkor ki-kí találhatott magának gyönyörködnie, hiszen részlet-szépségekben kétségtől bővelkedett a produkció. Akik nem értik, azokat is elvárásolja a francia nyelv zeneisége (vagy őket leginkább?) – Dunai Tamás ajkán korántsem hatott prózainak a próza! Mégis, előfordulhatott, hogy „két szék közt pad alá” szituációban érezte magát a hallgató. Mert néha úgy éreztük: eltűnt a történetből a poézis, valamiféle dokumentarista-realista szemléletmódnak adva át a helyet. Für Anikó Johannája „megfoghatatlan” lett, nem igazán derült ki szerepformálásának a lényege. Amikor a prózai közegben egyetlenegyszer szólal meg éneklőn – nos, az a „vízválasztó”! Ha nem az okozza a legnagyobb megrendülést, megannyi szempont megkérdőjeleződik, vitathatóvá válik. A történet abszurd mozzanatai sem mindig hatottak katartikusan, s az epizódok közül is szinte kizárólag a molnár-történetnek volt életteli atmoszférája.

A Nemzeti Énekkar tudja a művet. A kórus éneke mégis néha elidegenítően tárgyilagos volt (olyankor is „tömbszerűen” szólt, amikor lett volna lehetőség és indok az árnyalásra) – máskor viszont a közösségi hangvétel őszinte átütő ereje okozott megrendítő-szép pillanatokat. Az énekes

szólisták (Czabán Angelika, Széll Cecília, Bakos Kornélia, Csapó József, Ladjászki László) lelkiismeretes felkészültség birtokában keresték helyüket a tételekben, általában sikeresen.

A zenekari anyag persze már sokrétűsége által is lebilincselő hatású. Stílárísan változatos, élénk színekben villózik. A partitúra gazdag színvilága jelentős mértékben kelt hangzó életre; a szólistikus feladatok inspirálóan hatottak a muzsikusokra. Külön említésre méltó a hegedűk egységes tónusa – talán csak az intenzitást lehetett volna fokozni a kulcs-mondat zenei megjelenítésekor. És szokás szerint, gyönyörködhettünk a plasztikusan formált fagott-szólokban.

Mindent összevetve: aki korábban nem ismerte, képet kaphatott erről az oratórikus kompozícióról – de a befektetett munka jelenleg még nem mondható kifizetődönnek. Ilyen előadás után lenne nagy haszna hamarosan többször műsorra tűzni a monumentálművet – szinte ösztönösen kiküszöbölve az esetlegességből adódó hibákat, s mind magabiztosabban játszva a tudottakat. A figyelmes munkán túl a játék-öröm felszabadultsága adhatná azt a többletet, ami kis többlet-energia ráfordításával hallható minőségi javulást eredményezhetne.

* * *

Shlomo Mintz meghívásáért nagy hálával tartozunk mindazoknak, akiknek része volt a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** december 18-i programjának kialakításában. A világhírű hegedűművész ugyanis olyan tónussal játszik, amit öröm és élvezet „élőben” hallani. Mondhatnánk, voltaképp mindegy, hogy mit tűz a műsorára: szinte már önmagában e hang-minőség megszületése is élményforrás. Ráadásul, úgy tűnt, Csajkovszkij: Hegedűversenye nemcsak a közönség számára, hanem az előadóknak is megunthatatlan. (Persze, ilyen színvonalon!) Érdemes elgondolkodni azon, vajon van-e, lehet-e valamiféle határt meghúzni; meddig nem ég ki az újrjátszások során valamely műsorszám, tehát meddig jelent hasznot-könnyebbséget a műismeret, s mikor fárad bele szólista, karmester vagy épp zenekar az ismételt megszólaltatásba, mikor válik tehát mindegyre kiüresedő re-produkcióvá az újrjátszás.

Ezúttal ilyesmiről szó sem volt; a zenekarokra (általában) inspirálóan hat a kiváló szólista, akivel öröm együtt muzsikálni.

Éppen ezért hallhattunk egyenletesen kidolgozott, részletei összességében végigélt előadást: nem voltak elsikkadó-közömbös hangok, hanem a közönség nyugodt szívvel rábízhatta magát Hollerung Gáborra és muzsikusaira, akik avatott kalauzként tárták fel a partitúra megannyi részlet-szépségét (is).

Megnövekedett előadói apparátus foglalt helyet a Nemzeti Koncertterem pódiumán az est második részében, amikor Mahler: I. szimfóniája került műsorra. A négyteteles verzió csendült fel, az értékes kompozíciót megillető gondos-figyelmes felkészüléssel. Külön kiemelném azt az átgondoltságot, hogy a dirigens nem esett a túl-lelkesítés hibájába; bízva a műben és az akusztikai körülményekben, visszafogottan irányította a monumentális zenekart, egyaránt végigvezetve-felépítve az egyes tételeket, s foglalkozva a speciális hangszerelési effektusok konkrét-arányos dinamikai megvalósításával. Ilyenkor érződik igazán, mennyire jelzésszerűek még a pontosnak látszó utasítások is – hiszen az egyes hangszerfajták (és hangszercsoportok) szólamában szereplő azonos előírások korántsem azonos erővel hatnak. Hollerung Gábor biztos kézzel irányította az együttest. Senki sem róhatja fel, hogy összességében a koncert kicsit talán túlságosan is ünnepre sikerült – tehát a szimfónia esetében érezhetőbb volt a játéköröm állandó jelenléte, mint a tényleges zenei mondanivaló olykor groteszk fordulatai, vagy a lélek legmélyéből felfakadó gesztus őszinteségével ható fintor mozzanatai. Így a katarzisz érzeténél erősebbnek bizonyult az előadók személyességének érzete, a gyönyörködés és gyönyörködtetés kiegyensúlyozottsága.

* * *

A **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** és a **Nemzeti Énekkar** által egymás utáni napokon megszólaltatott Haydn-oratórium második (december 20-i) előadását hallottam. Ebben az évben (sőt, koncertévdában) nem először – s utólag örültem, hogy nem hagytam ki. A teremtés ezúttal valódi inspirációt jelenthetett, sok gyönyörködnie kínált a partitúra kidolgozott megszólaltatása. A többszöri előadási lehetőség nyilvánvaló hasznán kívül feltehetően az is szerepet játszott a tetszetős előadásban, hogy – más koncertsorozat keretében – a zenekar rendszeresen szólaltat meg Haydn-szimfóniákat. S miközben arról teoretikus vitákat lehet

folymatni, vajon a szerzőben elsődlegesen a „szimfónia-műfaj atyját” kell-e értékelnünk, vagy művészetének más jegyei méltóak leginkább az utókor figyelmére, fontos, hogy ne képezhesse vita tárgyát: a mindenkori szimfonikus zenekarok számára elengedhetetlenül szükséges, megkerülhetetlen „alapstúdium” eme kompozíciók gazdag választéka (a klasszikus szimfonikus zenekari hangzás elsajátítása megkerülhetetlen, még akkor is, ha valamely együttesnek nem tartozik profiljába e stílus).

Értő magabiztossággal vett részt az oratórium megszólaltatásában a zenekar, s ennek egyik nyilvánvaló jele a karmesterrel, Ligeti Andrással való kölcsönös inspiratív kapcsolat volt. Ligeti nemcsak „végigvezényelte” a művet, hanem megannyi hangszerelési finomságot (is) kért, melyek javarésze mozdulatai nyomán ténylegesen hangzó valósággá is vált – amikor pedig esetleges-pillanatnyi problémát észlelt, azonnal olyan instrukciókat adott, melyek hatására visszaállt a korábbi „rend”.

Szólistaként ezúttal Verebics Ibolyát, Mukk Józsefet és Kovács Istvánt hallhattuk. Pontosabban, az idehaza ritkán hallható szoprán hangja ezúttal olyan katasztrófális állapotban volt, hogy a felcsendülő hangzást aligha ítélnék meg teljesítményeként. S lehet, hogy úgy korrekt és etikus, ha nem mondja le a szereplést (ahogy a közönség várta, ő is kívánczozhatott a Zeneakadémia pódiumára) – utólag másként értékeljük. Tragikusan egymásnak feszült a két véglet: a pillanatokra felsejlő érzékeny kidolgozottság, a leheletfinom, gyöngyöző trillák, majd csakhamar a hallhatóan kontrollálhatatlan intonáció (az első ilyen pillanat után az empatikus hallgató szorongva várta a fejleményeket), s néha a szándékolatlan (zeneileg nyilvánvalóan másként megtervezett) dinamika. Együttesekben aligha irigyelhettük szólistapartnereit – szerencsére a kórus és a zenekar megannyi gyönyörködnievalóval nyújtott kárpótlást.

Végül de nem utolsósorban: köszönet jár az illetékeseknek, amiért sikerrel orvosolták az oratórium-előadások gyakori problémáját: kétnyelvű szöveg állt a közönség rendelkezésére (több mint kellő mennyiségben – remélhetőleg további előadásokon gazdára találnak a fennmaradó példányok), tetszetős kivitelben: nem-zörgős karton papíron, időtálló

minőségben. Kétségkívül, jelenthetett problémát az olvashatóság – de az áttekinthető tájékozódást biztosította, s megvolt a lehetőség az előre-elolvasásra, s annak is jelenthetett többletet, aki az oratórium többszöri hallása után ült be a koncertre.

* * *

Több elgondolkodnivalót, mint élményt adott a **Danubia Szimfonikus Zenekar** december 21-i koncertje, ugyanis a horvát vendégkarmester Niksa Barezának köszönhetően szinte idő-utazáson vettünk részt. A 69 éves dirigens a Tegnap nagyságainak szellemi rokonai közé tartozik, nemcsak zenei neveltetésénél fogva, hanem szívvel-lélekkel elkötelezve, meggyőződéssel. A fiatal muzsikusokból olyan teljesítményt hozott ki, ami egyszerre volt „egyedülálló” a szó különböző értelmezései szerint. Például, hihetetlen hangerőt produkáltatott – ami (és ezt javára kell írni) sohasem szimplifikálta a zenei kidolgozást hangzó plakátművészetté. (Azonnal felmerült a rosszmájú kérdés, vajon mit tenne a Nemzeti Hangversenyterem akusztikai közegében: az egész teret be akarná tölteni hasonló intenzitású hanggal, vagy épp ellenkezőleg, ott derülhetne ki, hogy mekkora a tényleges hatása e harsányságnak.) Bareza elismerésre méltóan energikus és temperamentumos, nem jelent számára megérthető feladatot, hogy minden apró részletért mozdulataival „megküzdjön” – vagyis, hogy vizualizálja a felcsendülő hangzást. Ha semmit sem tudnánk pályájáról, akkor is biztosra vehetnénk, hogy jó zenekarokkal, ugyanakkor különböző együttesekkel dolgozott. Csak a sokszor beigazolódott tapasztalatok birtokában vállalkozhat valaki rendkívüli mértékben

„ex cathedra” irányításra; ha meggyőződéssel adja át irányító akaratát mindenkor muzsikusainak.

Nem lehetett panasza a Danubia összezokott (bár általában másfajta dirigálásal irányított) játékosaira, akik készséggel „teljesítettek”, néha talán meggyőződésük ellenére is...

Nem kell ahhoz a régizene elkötelezett hívének lenni, hogy feltűnjék az előadók nagy létszáma a Mozart-műveket megszólaltató első részben. (Vajon Bareza szándékosan hagyja figyelmen kívül mindazt, amit az autentikus előadásra törekvők vitathatatlan érdeméül kell elismerni?!) Ugyanakkor, kétségkívül dicséretes az a személyesség, ahogyan a zenekar e felfokozott dinamikai keretek között is kamarazenélni akart. Mintha a tűréshatárig felerősítve hallottuk volna érzékeny muzsikusok játékát. Az viszont tény: e koncert (és próbái) által sokak repertoárjára került fel a D-dúr induló és a D-dúr szerenád.

Eme romantikus (vagy legalábbis, az utókor által a romantika ízlésvilágában otthonosként elkönyvelt) monumentalitás-igény inkább találkozott a második rész műsorán szereplő művel, Schumann: III. (Rajnai) szimfóniájával. Bareza már-már azonos stílusban, de mindenképp hasonló hangzás-elképzeléssel hívta életre e művet. Hömpölygött a Rajna, szinte vízesés-közeli élményt adott e muzsika, zenébe zárva közönségét. A felfokozott dinamikának köszönhetően a koncert után csodálkozva regisztráltuk az időérzékelés: csak fél 10 lenne?! Később viszont, elég volt egyet aludni rá, helyére került a nagyságrend – különösebben mély benyomásokkal nem gazdagodtunk az est folyamán.

Fittler Katalin

zeneKar

Rendelje meg!

Megjelenik: évi 6 alkalommal

Foglalkozik:

A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangverseny-kritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszer-történettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal.

A közéleti cikkek és a hangverseny-programok az interneten is olvashatók: www.hungorchestras.com

A kedvezményes előfizetés összege:

1 példány ára 300 Ft

Előfizetőknek: 240 Ft (6 alkalom/év) = 1440 Ft

Postaköltség belföldre: 110 Ft (6 alkalom/év) = 660 Ft

Összesen: 2100 Ft/év

Megrendelhető:

e-mailen: zenekar@mail.datanet.hu

Faxon: (06) 1/ 227-1380